

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XXII. 1935.

AMSTERDAM

P. A. HEMERIJCK

(A. T. KLEEREKOOPER)

1935.

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XXII. 1935.

AMSTERDAM

P. A. HEMERIJCK

(A. T. KLEEREKOOPEK)

1935.

De 's Hertogenbossche Gedenkpenningen in 1935 en de „Zilveren Hendrik”.

(Plaat II).

's-Hertogenbosch behoort tot de steden in ons land, die, naar oud gebruik, gaarne bijzondere gebeurtenissen op een gedenkpenning vastleggen.

In ons *Jaarboek* 1931 mocht ik met een korte beschrijving den penning afbeelden, welke het Gemeentebestuur van Den Bosch had doen slaan ter herinnering aan den grooten schilder HIERONYMUS BOSCH, waarvoor hier in 1930 een standbeeld werd opgericht.

Het jaar daarop deed het Gemeentebestuur een penning maken bij de feestelijke opening der groote veehallen en nu in 1935 schonk het ons weer een penning als eene blijde herinnering aan het feit, dat 's-Hertogenbosch dit jaar *zeven honderd en vijftig jaren stad is*.

Om dezelfde redenen als ik den HIERONYMUS BOSCH-penning afbeeldde en toelichte, wil ik ook nu den Gedenkpenning 1935, alsmede den „VAN LANSCHOTpenning” en de „Zilveren HENDRIK”, welke eveneens in dit jaar geslagen werden, hier met eene beknopte beschrijving reproduceeren.

Als archivaris kreeg ik de opdracht een ontwerp voor den Gedenkpenning te maken en mijn voorstel daaromtrent mocht de goedkeuring van het Gemeentebestuur wegdragen.

De gedachten, welke aan den penning ten grondslag zouden behooren te liggen, meende ik, moesten tweeërlei zijn: *de Stichter der stad en de stad zelf*.

Om den stichter der stad, HENDRIK I, hertog van Brabant, uit te beelden, was geen betere voorstelling te bedenken, dan hem weer te geven zooals hij te paard gezeten op zijn

zegel voorkomt. Wat de stad betrof, achtte ik de drie boomen van haar oudste zegel, dat wij van 1242 reeds kennen, als een representatieve voorstelling van haar zeer geëigend.

Met het plaatsen van die drie boomen op hun zegel hebben de eerste Bosschenaren eene zinnebeeldige toespeling willen maken op den naam hunner stad, welke toen reeds „den Bossche” genoemd werd. Terwijl in dien naam, dus ook in de voorstelling der drie boomen, eene verre herinnering lag aan het bosch, waarin eenige honderden jaren vóór dat de stad hare stadrechten kreeg, de nederzetting der vreemde kooplieden en ambachtslieden plaats had en welke nederzetting als de oorsprong der stad moet worden beschouwd.

Nu was het niet mijne bedoeling, dat de voorstellingen op de genoemde zegels slaafs zouden worden nageteekend, want de wijze, waarop men in de vroegere eeuwen iets uitbeeldde, zou aan de tegenwoordige eischen niet meer voldoen. De teekenaar, die naar dit ontwerp voor- en tegenzijde van den penning zou moeten teekenen, had te zorgen, dat de penning het karakter van dezen tijd zou dragen. Wel achtte ik het strikt noodig, dat de hertog, alsook zijn paard, gekleed en opgetuigd zouden zijn volgens den tijd, waarin de hertog leefde. De hertog in het pantserhemd, dat achterhoofd, kin en mond omsloot en waarvan de zakvormig eindigende mouwen de hand, behalve den duim, bedekten. Hij moest den cilindervormigen helm met neusplaat op het hoofd hebben en zijn wapenschild met een riem om den hals dragen; aan zijne lans behoorde het „gonfanon”, het rechthoekige vaantje met lange wimpels, dat in HENDRIK's tijd nog niet van een wapenfiguur was voorzien.

Naar deze gegevens heeft ANDRÉ VERHORST, leeraar aan de School voor Kunst, Techniek en Ambacht te Den Bosch, de teekeningen voor den penning gemaakt, waarnaar

JAC. J. VAN GOOR voor de Koninklijke BEGEER, die dezen penning heeft geslagen, op zeer verdienstelijke wijze 'de modellen boetseerde. De randschriften van voor- en keerzijde zijn gemaakt door Dr. C. WILDE. S.J.

De „VAN LANSCHOTpenning” is een geschenk van de Bossche burgerij aan hunnen burgemeester, Mr. F. J. VAN LANSCHOT, die in dit jaar zijn zestigsten verjaardag heeft mogen vieren, en die hem in goud, zilver en brons is aangeboden.

Naast deze drie ontving de burgemeester nog vijf en zeventig genummerde exemplaren, waarover hij naar eigen goeddunken beschikken kon.

Het portret van den heer VAN LANSCHOT op de voorzijde en de door Drs. A. BRANS opgestelde tekst der keerzijde werden door ANDRÉ VERHORST geteekend. En evenals voor den Gedenkpenning der stad, boetseerde VAN GOOR de modellen voor den VAN LANSCHOTpenning, waarnaar ook de Koninklijke BEGEER hem heeft geslagen.

Het opschrift van de keerzijde luidt: BIJ DE - HERDENKING VAN HET - 750 JARIG BESTAAN VAN - 'S HERTOGENBOSCH IN 1935 - WENSCHEN ALLE INWONERS DER STAD - HUN EERSTEN BURGER - TE HULDIGEN VOOR DE WIJZE - WAAROP HIJ IN DEZE TIJDEN DE - GROOTSCHE TRADITIES VAN - VROEGERE EEUWEN VOORTZET. - ZIJ GEVEN MET DEZEN - PENNING HIERAAN UIT - DRUKKING.

De „Zilveren HENDRIK” of zooals op de keerzijde daarvan vermeld staat „Nieuwe Munt van „'s-Hertogenbosch”, is eene vinding van den Algemeenen leider der Bossche feesten, HERMAN VAN DEN EERENBEEFT.

De bedoeling van deze munt, welke op eene waarde van één gulden was gesteld, was daarmede toegang te verleen tot Oud-'s-Hertogenbosch op den dag der opening en verder om ze ook als gedachtenis aan de feesten te verkoopen.

Naar gegevens van Mr. J. SMIT, Rijksarchivaris in

Noord-Brabant, is de „Zilveren HENDRIK” door ANDRÉ VERHORST geteekend, en hij is geslagen op 's Rijks Munt te Utrecht.

De voorzijde stelt den Stichter der stad, Hertog HENDRIK, voor, ontworpen naar eene munt van een zijner opvolgers, WENCESLAUS VAN BOHEME, gemaal van JOHANNA VAN BRABANT, uitgegeven in 1381, maar de hertog dan gekleed volgens zijn eigen tijd. Het jaartal 1185 naast den hertog is het stichtingsjaar der stad.

Omgeven door het randschrift, zijn op de keerzijde de figuren van het Bossche wapen, met den heelen dubbelen adelaar, zooals dat wapenstuk in de zestiende eeuw gevoerd werd, aangebracht. Het boompje tusschen het jaartal 1935 is het oude stadsmerkteken.

Van den Gedenkpenning der stad zijn geslagen: 300 exemplaren met een middellijn van 65 m.M., waarvan 50 in zilver en 250 in brons. Vervolgens 150 exemplaren in brons met een middellijn van 50 m.M., waarvan 100 exemplaren voorzien zijn van een oogje om als draagpenning te kunnen dienen; deze zijn grootendeels uitgeleerd aan de Brabantsche gilden. Dan zijn van dezen penning nog 2500 schoolpenningen gemaakt, welke ook van een oogje zijn voorzien en een middellijn hebben van 30 m.M.

De VAN LANSCHOTpenning heeft eene middellijn van 60 m.M., en gelijk reeds gezegd is, zijn daarvan geslagen een gouden, een zilveren en een bronzen exemplaar, alsmede 75 exemplaren, genummerd van 1 tot 75.

Van den Zilveren HENDRIK, die een middellijn van 30 m.M. heeft, sloeg de Rijks Munt 1000 exemplaren, welke echter niet alle zijn uitgegeven. Een gouden exemplaar daarvan werd burgemeester VAN LANSCHOT aangeboden.

